

LNB NACIONĀLĀ TĒZAURA DATU ONTOLOĢIJU SERVISS

Uldis Bojārs

LNB datu semantiskās attīstības vadītājs

LU asociētais profesors

Latvijas Nacionālā bibliotēka

uldis.bojars@lnb.lv

Mārīte Apenīte

Nacionālā tēzaura eksperte

Latvijas Nacionālā bibliotēka

marite.apenite@lnb.lv

FLPP

FUNDAMENTĀLO UN
LIETIŠĶO PĒTĪJUMU
PROJEKTI

LNB Nacionālais tēzauris

- ❖ universāla kontrolētā vārdnīca ar tēzauram līdzīgu struktūru, kurā jēdzieni tiek attēloti ar terminiem, starp kuriem ir hierarhiskās, ekvivalentās un asociatīvās attiecības
- ❖ pamatu veido LNB Priekšmetu saraksts (LNB PS), kura izveidē kopš 2000. gada tiek adaptēts ASV Kongresa bibliotēkas Priekšmetu saraksts (LCSH)

Nacionālā tēzaura autoritatīvie dati

Ietver:

- ❖ ģeogrāfiskā nosaukuma priekšmetus (kopš 2004)(**10 593**)
- ❖ tematiskos priekšmetus (kopš 2004)(**47 103**)
- ❖ formas/žanra priekšmetus (kopš 2014)(**2 156**)

Kopumā: **59 852**

Nacionālā tēzaura autoritatīvie dati

Nodrošina informācijas meklēšanu, piekļuvi un izguvi:

- ❖ bilingvāli – latviešu un angļu valodā (pamatvalodas)
- ❖ daudzvalodu – atsevišķu nozaru termini, konkrētu objektu nosaukumi un ģeogrāfiskie nosaukumi

Nacionālā tēzaura autoritatīvie dati

Nodrošina kontrolētu tematisko piekļuvi un datu izguvi:

- ❖ LNB elektroniskajā katalogā un Speciālo krājumu kolekcijās
- ❖ LNB Nacionālajā analītikas datubāzē un Digitālās bibliotēkas kolekcijās
- ❖ Valsts nozīmes Kopkataloga bibliotēkās
- ❖ publisko bibliotēku katalogos

LNB Ontoloģiju serviss

Sākums: 2021 – Pamatvalodas: latviešu un angļu

<https://dati.lnb.lv/onto/>

Tiek veidots, lai:

- ❖ publicētu informāciju atvērto saistīto datu formā
- ❖ nodrošinātu LNB datu atkalizmantošanu un sadarbību ar citu institūciju datiem
- ❖ veidotu lietotājiem jaunas piekļuves formas

LNB Ontoloģiju servisa datu kopas

Ietver trīs datu kopas:

- ❖ tematisko priekšmetu (tēmu) ontoloģija (subject authority ontology)
- ❖ ģeogrāfisko nosaukumu ontoloģija (geo ontology)
- ❖ formas/žanra ontoloģija (genre/form ontology)

Tematisko priekšmetu (tēmu) ontoloģija

Raksturo dažādu informācijas resursu saturu un ietver:

- ❖ abstraktus jēdzienus un dažādu nozaru terminus
- ❖ arhitektoniskos un kultūrvēsturiskos objektus
- ❖ mitoloģisku un izdomātu tēlu nosaukumus
- ❖ dažādu notikumu un svētku nosaukumus
- ❖ u.c.

Ģeogrāfisko nosaukumu ontoloģija

Administratīvie:

- ❖ valstis, štati un provinces
- ❖ apgabali, novadi un rajoni
- ❖ pilsētas, pagasti un ciemi

Neadministratīvie:

- ❖ planētas, kontinenti un salas
- ❖ okeāni, jūras un upes
- ❖ ielejas, kalni un meži
- ❖ kultūrvēsturiski novadi
- ❖ ostas; dzelzceļa līnijas un stacijas
- ❖ nacionālie parki un dabas liegumi
u.tml. vietu nosaukumi

Formas/žanru ontoloģija

Ietver vispārīgos un speciālos nozaru jēdzienus, kas raksturo dažādu informācijas resursu **formu vai žanru** (nevis to saturu).

❖ Vispārīgie:

❖ Enciklopēdijas; Katalogi; Krājumi; Terminu vārdnīcas u.tml.

❖ Speciālie:

❖ Dzeja; Juridiskie materiāli; Lūgšanas; Mākslas darbi; Proza u.tml.

Skosmos

<http://skosmos.org/>

Skosmos ir atvērtā pirmkoda tīmekļa rīks SKOS formā aprakstīto kontrolēto vārdnīcu, tēzauru un ontoloģiju publicēšanai, pārlūkošanai, meklēšanai un rediģēšanai.

Lai izveidotu Ontoloģiju servisu, Nacionālā tēzaura autoritatīvie dati tika:

- ❖ pārveidoti atvērto saistīto datu formā
- ❖ saistīti ar ārējo datu kopu (piem., YSO) identifikatoriem
- ❖ publicēti tīmeklī, izmantojot Skosmos rīku

LNB tematisko priekšmetu ontoloģija

Satura valoda

Latvian ▾

x

Meklēt

Alfabētiski

Hierarhija

Jauni

- ... Kīmija, tiesu
- ▾ Kīmijas tehnoloģija
  - ▾ Aizsargatmosfēras
  - ▾ Augsts spiediens (tehnoloģija)
  - ▾ Aukstumnesēji
  - ▾ Balināšana
  - ▾ Celuloze--Kīmija
  - ▾ Ekstrakcija (ķīmija)
  - ▾ Elektroķīmijas tehnoloģija
  - ▾ Gumijas ķīmija
  - ▾ Keramika
  - ▾ Koksne--Kīmija
  - ▾ Korozija un pretkorozijas līdzekļi
  - ▾ Ķīmiskie reaktori
  - ▾ Metalurģiskā analīze
  - ▾ Miecēšana
  - ▾ Papīra ražošana--Kīmija
  - ▾ Pārtika--Analīze
  - ▾ Sausā pārtvaice
  - ▾ Separācija (tehnoloģija)
  - ▾ Sintētiskie produkti
  - ▾ Sprāgstvielas
    - ▾ **Munīcija**
    - ▾ Sprāgstvielas, militārās
    - ▾ Tekstilķīmija
    - ▾ Zaļā ķīmija
    - ▾ Ķīmiskās vielas

... > Fizikālās zinātnes > Ķīmija > Ķīmijas tehnoloģija > Sprāgstvielas > Munīcija

... > Eksaktās zinātnes > Tehnoloģija > Ķīmijas tehnoloģija > Sprāgstvielas > Munīcija
Lādiņi > Munīcija

PRIORITĀRAIS TERMINS

Munīcija

PLAŠĀKS KONCEPTS

Lādiņi
Sprāgstvielas

IDENTIFIKATORS

LNC10-000319898 => ALEPH authority record

CITĀS VALODĀS

Ammunition

English

Ampumatarvikkeet

Finnish

URI

<http://dati.lnb.lv/onto/subject/LNC10-000319898> LEJUPLĀDĒJIET ŠO KONCEPTU
SKOS FORMĀ:[RDF/XML](#) [TURTLE](#) [JSON-LD](#)

Izveidots 5/24/22, Modificēts 5/24/22

CIEŠI SAISTĪTIE JĒDZIENI

[Ammunition](#) (en)

Library of Congress Subject Headings

[Ammunition](#)

id.worldcat.org

[ampumatarvikkeet](#) (fi)

ALLFO - Allmän finländsk ontologi

<https://www.wikidata.org>

www.wikidata.org

[/wiki/Q185785](https://www.wikidata.org/wiki/Q185785)

5-☆ Atvērtie saistītie dati

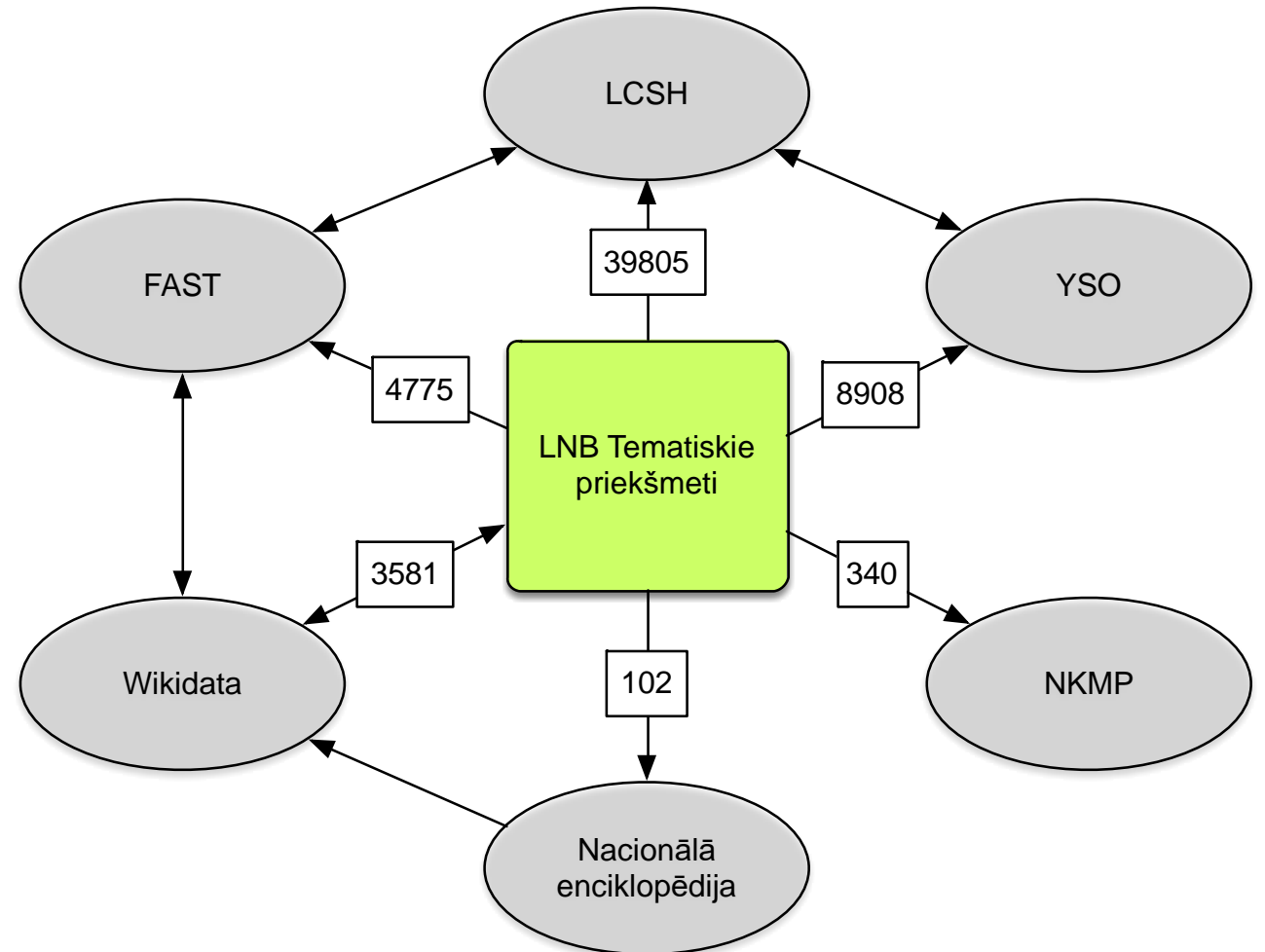
- ❖ atvērtie dati, kas ir publicēti tīmeklī
- ❖ mašīnlasāmi dati standarta (RDF) formā
- ❖ URI identifikatori
- ❖ ārējās saites uz citām datu kopām
  - ❖ piem., Wikidata, FAST

<https://5stardata.info/en/>

Saites uz citām datu kopām

Datu kopa	Saišu skaits
id.loc.gov	84.7%
www.yso.fi	19.0%
id.worldcat.org	10.2%
www.wikidata.org	7.6%
viaf.org	1.0%
is.mantojums.lv	0.7%
vietvardi.lgia.gov.lv	0.3%
enciklopedija.lv	0.2%
citi avoti	0.1%

SKOS (*Simple Knowledge Organization System*)

Latv.: Vienkārša zināšanu organizēšanas sistēma

<https://www.w3.org/TR/skos-reference/>

- ❖ atbalsta tādu zināšanu organizēšanas sistēmu kā tēzauri, priekšmetu saraksti un taksonomijas publicēšanu semantiskajā tīmeklī
- ❖ nodrošina priekšmetu autoritatīvo ierakstu pārveidi atvērto saistīto datu (RDF) formā

SKOS datu kopas (1)

Nacionālā tēzaura autoritatīvo ierakstu pārveidošana un publicēšana atvērto saistīto datu formā ir daudzpakāpju process, kas ietver:

- ❖ MARC21 autoritatīvo ierakstu bagātināšanu:
  - ❖ ierakstiem tiek pievienoti unikāli identifikatori – ierakstu sistēmas numuri, lai norādītu, ka ieraksts satur saites ar citiem ierakstiem datu kopā.
  - ❖ visiem pamatjēdzieniem tiek pievienots valodu koda apzīmējums lv.

SKOS datu kopas (2)

- ❖ MARC21 autoritatīvo ierakstu konvertēšanu SKOS jēdzienos, izmantojot mc2skos rīku, kas MARC/XML datus pārveido SKOS RDF datu formā.
  - ❖ Saitēm uz citu ārējo resursu datu kopām tiek izmantota īpašība skos:closeMatch
  - ❖ <https://github.com/CaptSolo/mc2skos>
- ❖ datu kopu publicēšanu atvērto saistīto datu formā, izmantojot Skosmos
  - ❖ Skosmos nodrošina daudzvalodu lietotāju saskarni jēdzienu pārlūkošanai un meklēšanai, kā arī hierarhijas vizualizēšanai.
  - ❖ Katram ontoloģijas jēdzienam ir savs unikāls URI identifikators, ko var izmantot, lai viennozīmīgi atsauktos uz šo resursu.

LNB Ontoloģiju servisa attīstība

Tiks turpināta:

- ❖ regulāra datu atjaunināšana ar jaunajiem un bagātinātajiem Nacionālā tēzaura autoritatīvajiem ierakstiem
- ❖ datu bagātināšana ar valodu kodiem
- ❖ datu bagātināšana ar citu ārējo resursu identifikatoriem

LNB Ontoloģiju serviss nākotnē

Datu kopas, kas publicētas atvērto saistīto datu formā, var tikt izmantotas:

- ❖ bibliotēku informācijas saistīšanai ar Latvijas muzeju un arhīvu datiem, kultūras mantojuma objektu aprakstā, izmantojot Ontoloģiju servisa objektu URI identifikatorus
- ❖ saistīšanai arī ar citu valstu atmiņas institūciju datiem un starptautiskajām kontrolētajām vārdnīcām tīmekļa vidē
- ❖ atsevišķu e-resursu automatizētajā indeksēšanā

PALDIES!

FLPP
FUNDAMENTĀLO UN
LIETIŠĶO PĒTĪJUMU
PROJEKTI

Projekts «Latvijas atmiņas institūciju dati digitālajā telpā:
vienojot kultūras mantojumu»

Finansētājs: Latvijas Zinātnes padome

Projekta numurs: Izp-2019/1-0365

L N B

L A T V I J A S
N A C I O N Ā L Ā
B I B L I O T Ē K A